

Окремі питання правового регулювання інституту деліктної відповідальності публічних суб'єктів

Француз-Яковець Т. А.

*д. ю. н., професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: tafrantsuzya@krok.edu.ua*

Гавриленко О. О.

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: HavrylenkoOO@krok.edu.ua*

Разом з проголошенням основних прав і свобод людини та створенням дієвих механізмів забезпечення їх реалізації, важливе місце в сфері утвердження прав і свобод людини займає створення ефективних правових механізмів їх захисту. На сьогоднішній день існує низка таких механізмів, серед яких одним з основних є інститут деліктної відповідальності публічних суб'єктів.

Незважаючи на те, що законодавство покладає на публічних суб'єктів, зокрема, на державу, обов'язки з утвердження та дотримання прав і свобод людини і що в своїй діяльності публічні суб'єкти та органи влади, через які вони реалізують свої повноваження, мають керуватися такими правами і свободами, на практиці виникають ситуації, коли публічні суб'єкти завдають шкоди фізичним і юридичним особам. Як результат постає питання про відшкодування такої шкоди та пов'язаних з цим проблем як теоретичного, так і практичного характеру.

Так, однією з теоретичних проблем правового регулювання відшкодування шкоди завданої публічними суб'єктами є відсутність у науковому колі єдиного погляду щодо питання можливості притягнення публічних суб'єктів до деліктної відповідальності незалежно від їх вини. Зокрема, одна група науковців, до якої можна віднести Бурлаку І. В. та Паришкура В. В., підтримують ідею можливості притягнення публічних суб'єктів до деліктної відповідальності незалежно від вини, а інша група науковців, до представників якої можна віднести, наприклад, Канзафарову І. С. та Заїку Р. Ю., вважають, що при відсутності вини притягнути публічних суб'єктів до деліктної відповідальності не можна [1, с. 7-8; 2, с. 67; 3, с. 20; 4, с. 12]. Погоджуючись з думкою науковців першої групи, вважаємо, що, незважаючи на наявність великого масиву досліджень щодо даного питання, дослідження можливості настання безвинної деліктної відповідальності публічних суб'єктів досі є актуальним.

Також, варто відмітити, що на сьогоднішній день в науці цивільного права дуже невелика увага присвячена дослідженню питання визначення поняття публічного суб'єкта саме в контексті притягнення таких суб'єктів до деліктної відповідальності. Наслідком цього є наявність в науковій літературі великої кількості варіантів термінів, що використовуються для позначення безпосередніх суб'єктів відповідальності за шкоду завдану органами влади або їх посадовими чи службовими особами: «суб'єкт публічного права», «утворення публічно-правового характеру», «юридична особа публічного права» та інші [5, с. 66]. Такий стан речей впливає на якість наявної наукової бази щодо інституту деліктної відповідальності публічних суб'єктів. Саме тому варто приділити більше уваги дослідженню цьому питанню. В свою чергу, пропонуємо використовувати

категорію «публічний суб'єкт», зокрема, через те, що вона найбільш чітко характеризує суб'єктів відповідальності за шкоду, завдану органами влади або їх посадовими чи службовими особами, яких вказує законодавець у ст. ст. 1173-1176 ЦК України: держава, Автономна Республіка Крим, органи місцевого самоврядування [6].

Окрім проблемних питань теоретичного характеру є також проблемні питання правового регулювання деліктної відповідальності публічних суб'єктів, які мають практичне значення.

Серед таких питань, зокрема, варто виділити проблему відсутності законодавчого акту, який регулював би порядок виплати відшкодування шкоди, завданої органами влади або їх посадовими чи службовими особами. Відсутність такого механізму виплати коштів потерпілим особам є великою проблемою, що позначається на ефективності застосування інституту деліктної відповідальності як інструменту захисту прав та свобод. Саме тому розробка такого законодавчого акту має бути одним із майбутніх пріоритетів національного законодавця. Варто відмітити, що у Верховній Раді України вже був зареєстрований проект Закону України «Про відшкодування шкоди, завданої фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень», проте він так і не був прийнятий [7].

До практичних проблем правового регулювання також варто віднести незгодженість судової практики щодо питання можливості застосування норми ст. 1175 ЦК України у випадку, якщо нормативно-правовий акт було визнано неконституційним. Так, ст. 1175 ЦК України передбачає відшкодування шкоди публічними суб'єктами у випадку, якщо шкода була завдана нормативно-правовим актом, який було визнано незаконним та скасовано. Оскільки в даній статті прямо не вказано про відшкодування шкоди, завданої нормативно-правовим актом, що було визнано неконституційним, суди по-різному вирішують питання про застосування даної норми в таких ситуаціях: одні суди приймають рішення на користь позивачів, застосовуючи норму ст. 1175 ЦК України, інші ж відмовляють у задоволенні вимог на підставі норми даної статті [8; 9]. Підтримуючи позицію щодо можливості застосування норми ст. 1175 ЦК України як підстави відшкодування шкоди, завданої нормативно-правовим актом, який було визнано неконституційним, вважаємо, що дане питання потребує більш детального наукового дослідження. Окрім цього існує необхідність надання судами вищих інстанцій роз'яснень щодо застосування норми ст. 1175 ЦК України в таких випадках. Це сприятиме узгодженості судової практики у даній категорії справ і позначиться на ефективності захисту потерпілих осіб.

Підбиваючи підсумок хотілося б відмітити, що проведення досліджень щодо вищезгаданих, а також інших проблемних питань правового регулювання деліктної відповідальності публічних суб'єктів та пошук шляхів їх вирішення, сприятиме розвитку інституту деліктної відповідальності як одного з основних інструментів захисту порушених прав фізичних та юридичних осіб, що неодмінно позитивно відобразиться на всій системі інструментів захисту прав та свобод в цілому.

Список використаних джерел

1. Бурлака І. В. *Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Харків, 2015. 22 с.*
2. Паршикура В. В. *Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини. Вісник Вищої ради*

юстиції. Київ, 2010. № 2. С. 66-74.

3. Канзафарова І. С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. докт. юрид. наук. Київ, 2007. 37 с.

4. Заїка Р. Ю. Юридична природа цивільно-правової відповідальності без вини. Юридична наука. 2014. № 5. С. 7-14.

5. Лавренюк А. В. Суб'єкт публичного права: єдинство поняття как многоаспектного явления в российской правовой системе. Вестник ТГУ. Гуманитарные науки. Право. Выпуск 1 (45). 2007. С. 64- 67.

6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

7. Про відшкодування шкоди, завданої фізичним або юридичним особами незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень: проект Закону України від 14.01.2008 р. № 1344. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1344&skl=7 (дата звернення: 19.01.2023).

8. Рішення Печерського районного суду міста Києва від 13 березня 2012 р. судова справа № 2-181/12. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22089287> (дата звернення: 19.01.2023).

9. Постанова Запорізького апеляційного суду від 16 травня 2019 р., судова справа № 335/13280/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81781981> (дата звернення: 19.01.2023).